Заняття 4

ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ ІЗ ЗАПОЗИЧАННЯ КОШТІВ

4.1. План практичного заняття

1. Характеристика міжбанківських кредитів
2. Поняття та роль операції НБУ у рефінансуванні комерційних банків
3. Порядок надання кредитів овернайт
4. Порядок надання кредитів рефінансування
5. Операції прямого РЕПО
6. Емісія цінних паперів власного боргу
7. Екстренна підтримка ліквідності платоспроможних банків – Emergency liquidity assistance (ELA)

4.2. Термінологічний словник

Кількісний тендер – тендер, на якому Національний банк наперед установлює ціну (процентну ставку), за якою банки можуть одержати кредити рефінансування або розмістити в Національному банку кошти.

Кредит овернайт – кредит, який наданий банку Національним банком за оголошеною процентною ставкою через постійно діючу лінію рефінансування на термін до наступнго робочого дня.

Операція зворотного репо – це депозитна операція, що ґрунтується на двосторонньому договорі між Національним банком та банком про продаж Національним банком зі свого портфеля державних облігацій України з одночасним зобов'язанням зворотного їх викупу в банків за обумовленою в договорі ціною та на обумовлену дату.

Операція прямого репо – це кредитна операція, що грунтується на двосторонному договорі між Національним банком та банком про купівлю Національним банком державних облігацій України з портфеля банку або банківських металів (перша частина договору репо) з подальшим зобовязанням банку викупити державні облігації України або банківські метали (друга частина договору репо) за обумовленою ціною на обумовлену дату.

Рефінансування банків – операції з надання банкам кредитів у встановленому Національним банком порядку.

Стабілізаційний кредит – кредит рефінансування, який надається банку для підтримки ліквідності в разі реальної загрози стабільності його роботи.

Стимулюючий кредит – кредит, який надається банку для підтримки ліквідності з метою відновлення процесу кредитування вітчизняного товаровиробника, що має пріоритетне значення для забезпечення виходу економіки України на докризові параметри та включений до переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, визначеного Кабінетом Міністрів України.

4.3. Навчальні завдання

4.3.1. Ситуаційні завдання

1. Комерційний банк АТ "ТАСКОМБАНК" з метою поповнення ресурсної бази прийняв рішення здійснити емісію власних боргових зобов'язань (облігацій) на суму 400 млн.грн. Чи правомірне рішення керівництва банку, якщо банк має наступну структуру капіталу, млн. грн.:

– фактично сплачений зареєстрований статутний капітал - 1960100,2

– внески за незареєстрованим статутним капіталом - 0

– емісійні різниці - 42011,0

– операції з акціонерами - 0

– загальні резерви та резервні фонди, що створюються згідно з законами України - 1031797,1

– капітальний інструмент з умовами списання/ конверсії щодо якого отримано дозвіл НБУ – 0?

Обґрунтуйте свою відповідь.

2. НБУ проводить процентний тендер для підтримання ліквідності комерційних банків. Банк "А" запропонував відсоткову ставку 9,5 %, банк "Б" запропонував відсоткову ставку 15,5 %, а банк "В" – 23,3 %. В якій послідовності НБУ надасть кредити рефінансування комерційним банкам, якщо облікова ставка НБУ складає 10,75 % ?

3. Чи отримає комерційний банк кредит рефінансування від НБУ, якщо строк діяльності комерційного банку становить 2 роки після отримання ліцензії НБУ на здійснення банківських операцій і відповідного письмового дозволу; банк не має активів, які можуть бути прийняті НБУ у заставу; банк несвоєчасно здійснює погашення одержаних від НБУ кредитів, проте на звітну дату оцінений як платоспроможний?

4. Комерційний банк звернувся до НБУ з проханням щодо отримання Екстренної підтримки ліквідності (Emergency liquidity assistance (ELA)). У банка розроблений план на випадок настання кризи або надзвичайних подій, проведена оцінка застави, банк готовий укласти генеральний договір щодо ELA, в якості застави пропонуються цінні папери, які гарантовані державою. Бажана для банку процентна ставка дорівнює 13 процентів річних.

Зважаючи на викладені вихідні умови, чи погодиться НБУ надати подібну підтримку? Обґрунтуйте свою відповідь.

4.3.2. Тестові завдання

1.	За якого виду кредиту НБУ, що надається комерційному банку, забороняється виплата дивідендів акціонерам, крім виплати дивідендів за привілейованими акціями?	А) овернайт; Б) кредит рефінансування до 14 діб; В) кредит рефінансування до 90 діб; Г) операція РЕПО; Д) Екстренна підтримка ліквідності платоспроможних банків (ELA).
2.	Грунтуючись на статичтичних даних, що характеризують ліквідність	а) кредити "овернайт", надані через постійно діючу лінію рефінансування;

	банківської системи, вкажіть який тип операцій найчастіше використовується в Україні?	б) кредити рефінансування, надані шляхом проведення тендера; в) операції прямого РЕПО; г) стабілізаційний кредит; д) операції з депозитними сертифікатами НБУ.
3.	Депозитна операція, що ґрунтується на двосторонньому договорі між НБУ та банком про продаж Нацбанком зі свого портфеля державних облігацій України з одночасним зобов'язанням зворотного їх викупу в банків за обумовленою в договорі ціною та на обумовлену дату – це:	а) кредит "овернайт"; б) стабілізаційний кредит; в) операції прямого РЕПО; г) операції зворотного РЕПО; д) правильна відповідь відсутня.
4.	Кредитна операція, що ґрунтується на двосторонньому договорі між НБУ та банком про купівлю Нацбанком державних облігацій України з портфеля банку або банківських металів з подальшим зобов'язанням банку зворотного їх викупу в НБУ за обумовленою в договорі ціною та на обумовлену дату – це:	а) кредит "овернайт"; б) стабілізаційний кредит; в) операції прямого РЕПО; г) операції зворотного РЕПО; д) правильна відповідь відсутня.
5.	Джерелами позиченого капіталу для комерційних банків є:	а) міжбанківські кредити; б) кредити НБУ; в) емісія цінних паперів власного боргу; г) позики на міжнародних фінансових ринках; д) всі наведені відповіді правильні.
6.	У забезпечення кредитів рефінансування не приймаються:	а) державні облігації України; б) депозитні сертифікати НБУ; в) іноземна валюта; г) іпотечні облігації підприємств; д) правильна відповідь відсутня.
7.	Кредит, який надається банку Національним банком за оголошеною процентною ставкою на термін до наступного робочого дня і є інструментом постійного доступу, спрямованим на підтримання ліквідності банку має назву:	а) кредит "овернайт"; б) кредит рефінансування, надані шляхом проведення тендера; в) операція прямого РЕПО; г) стабілізаційний кредит; д) правильна відповідь відсутня.
8.	Операції з РЕПО поділяються:	а) зворотні та прямі; б) відкриті та закриті; в) відкличні та безвідкличні; г) всі відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.
9.	Кредити "овернайт" поділяються на:	а) зворотні та прямі; б) відкриті та закриті; в) відкличні та безвідкличні; г) бланкові та забезпечені; д) всі відповіді правильні.

10.	Призначення міжбанківських кредитів полягає у:	а) надають можливість виконувати вимоги з обов'язкового резервування; б) задовольняють потребу клієнтів у коштах; в) забезпечують ліквідність банку; г) банки, в яких є надлишок ресурсів, можуть розміщувати тимчасово вільні кошти в банках, де існує їх нестача; д) всі наведені відповіді правильні..
11.	Національний банк надає банкам кредити овернайт та кредити рефінансування під заставу пулу, що може складатися з таких видів активів (майна):	а) державні облігації України; б) депозитні сертифікати НБУ; в) облігації міжнародних фінансових організацій (емісія яких здійснюється відповідно до законодавства України); г) іноземна валюта (долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни); д) всі відповіді правильні.
12.	Регулювання ліквідності банків на виконання Національним банком функції кредитора останньої інстанції називається –	А) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; Б) процентна політика; В) рефінансування комерційних банків; Г) управління золотовалютними резервами; Д) операції з цінними паперами на відкритому ринку.
13.	Для комерційних банків рефінансування з позиції центрального банку – це:	А) обов'язок; Б) право; В) і обов'язок, і право; Г) всі відповіді правильні; Д) немає правильної відповіді.
14.	Тендер, під час оголошення якого банки у своїх заявках до НБУ зазначають ціну (процентну ставку), за якою вони погоджуються одержати кредит рефінансування або розмістити кошти – це:	А) операція прямого репо; Б) кількісний тендер; В) операція зворотного репо; Г) процентний тендер; Д) немає правильної відповіді.
15.	Тендер, на якому НБУ наперед установлює ціну (процентну ставку), за якою банки можуть одержати кредити рефінансування або розмістити в НБУ кошти – це:	А. операція прямого репо; Б. кількісний тендер; В. операція зворотного репо; Г. процентний тендер; Д. немає правильної відповіді.
16.	З метою ефективного управління грошово-кредитним ринком, обсягами грошової маси в обігу, виконання функції кредитора останньої інстанції НБУ встановлює за своїми операціями такі процентні ставки:	А) облікову; Б) за кредитами та депозитами овернайт; В) рефінансування та стабілізаційними кредитами; Г) ставки залучення тимчасово вільних коштів банків; Д) всі відповіді правильні.
17.	Документ, що містить фінансову модель розвитку банку, подається комерційним банком до НБУ при видачі:	А) кредиту овернайт; Б) кредиту рефінансування до 14 діб; В) кредиту рефінансування до 90 діб; Г) операції РЕПО;

		Д) стабілізаційного кредиту.
18.	Купівля/продаж казначейських зобов'язань НБУ, а також інших цінних паперів (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права) та боргових зобов'язань називається:	А) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; Б) процентна політика; В) рефінансування комерційних банків; Г) управління золотовалютними резервами; Д) операції з цінними паперами на відкритому ринку.
19.	Нерегулярним стандартним інструментом, спрямованим на підтримку ліквідності банків у разі неочікуваних коливань ліквідності є:	А) операції НБУ з депозитними сертифікатами; Б) операції овернайт; В) операції прямого репо; Г) операції з купівлі/продажу НБУ державних облігацій України; Д) правильна відповідь відсутня.
20.	Регулювання ліквідності банків на виконання Національним банком функції кредитора останньої інстанції називається –	А) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; Б) процентна політика; В) рефінансування комерційних банків; Г) управління золотовалютними резервами; Д) операції з цінними паперами на відкритому ринку.
21.	Переваги міжбанківського кредиту порівняно з депозитами полягають у:	А) є оперативним джерелом поповнення коштів банківської установи з метою підтримання кредитного потенціалу та поточної ліквідності також є рентабельним вкладенням вільних коштів; Б) не потребує резервування в центральному банку, оскільки не є вкладом; В) не потребує витрат на маркетинг та інфраструктуру; Г) банкам вигідно розміщувати кредитні ресурси в інших банках порівняно з кредитуванням суб'єктів господарської діяльності, оскільки перші вирізняються, як правило, вищою надійністю; Д) всі наведені відповіді правильні.
22	НБУ може прийняти рішення про підтримання ліквідності банку шляхом проведення відповідних операцій з рефінансування та операцій прямого репо, якщо банк має банківську ліцензію та дотримується таких основних вимог:	А) структура власності банку не визнана НБУ непрозорою; Б) банк не віднесено до категорії проблемних; В) банк за всіма кредитами, наданими НБУ та операціями прямого репо, не має простроченої заборгованості та несплаченої пені; Г) банк уклав з НБУ генеральний кредитний договір та/або генеральний договір репо; Д) всі наведені відповіді правильні.
23	НБУ розпорядчими актами має право встановлювати технічний порядок	А) терміни виконання операцій, Б) послідовність дій підрозділів НБУ та банків,

	проведення операцій рефінансування з банками, який передбачає:	В) зразки генеральних договорів, інших договорів та документів, що свідчать про проведення операцій: Г) всі наведені відповіді правильні; Д) правильна відповідь відсутня.
24	Залежно від ситуації на грошово-кредитного ринку НБУ розпорядчими актами має право встановлювати:	А) частоту звернень банків до НБУ за видами інструментів рефінансування; Б) максимальний розмір надання кредиту овернайт; В) розмір коригуючих коефіцієнтів; Г) граничний рівень зменшення обсягу заставлених активів (майна), що формують вартість пулу; Д) всі наведені відповіді правильні.
25	До пулу, що слугує заставою за кредитом овернайт та кредитами рефінансування, не можна включати таку валюту:	А) долари США, Б) євро, В) англійські фунти стерлінгів, Г) китайські юані, Д) японські єни.
26	Що означає гранична процентна ставка під час проведення регуляторного процентного тендера з підтримання ліквідності банків?	А. Найнижча процентна ставка, за якою задовольняються заявки банків на участь у тендері підтримання ліквідності. Б. Найвища процентна ставка, подана будь-яким з банків-учасників під час тендера. В. Середньозважена ставка, розрахована на основі всіх поданих банківських заявок. Г. Фіксована ставка, яка дорівнює подвійній обліковій ставці регулятора на дату проведення тендера; Д. Правильна відповідь відсутня
27	Які з перелічених видів активів не можуть включатися банком до пулу заставного забезпечення за операціями рефінансування?	А. Акції українських приватних підприємств з високим рейтингом. Б. Корпоративні облігації, розміщені під гарантію Кабінету Міністрів України. В. Державні облігації України (ОВДП та ОЗДП). Г. Депозитні сертифікати Національного банку України. Д. Облігації міжнародних фінансових організацій.
28	Що відбувається з процентною ставкою за довгостроковим кредитом рефінансування (від 1 до 5 років) у разі зміни облікової ставки регулятора?	А. Вона залишається фіксованою на початковому рівні до повного погашення кредиту. Б. Вона зменшується на сталу величину незалежно від напряму зміни облікової ставки. В. Вона автоматично подвоюється при будь-якому підвищенні облікової ставки. Г. Вона коригується на розмір зміни облікової ставки за умови попередньої згоди банку. Д. Правильна відповідь відсутня.
29	За скільки календарних днів до настання строку погашення цінні	А. За 10 календарних днів. Б. Вони враховуються безпосередньо до дня погашення включно.

	папери припиняють враховуватися у вартості заставного пулу?	В. За 45 календарних днів. Г. За 60 календарних днів. Д. За 90 календарних днів.
30	Який актив із заставного пулу виключається в першу чергу, якщо проблемний банк відсторонено від операцій рефінансування?	А. Облігації міжнародних фінансових організацій. Б. Депозитні сертифікати регулятора. В. Державні облігації України (ОВДП). Г. Облігації місцевих позик. Д. Іноземна валюта.
31	Яка з наведених вимог не є обов'язковою для допуску банку до участі в операціях з підтримання ліквідності?	А. Структура власності банку не визнана непрозорою. Б. Обов'язкова наявність у банку філій у всіх областях України. В. Відсутність простроченої заборгованості за кредитами регулятора та операціями репо. Г. Укладення генерального кредитного договору або генерального договору репо. Д. Наявність прийнятного забезпечення (застави).
32	Який штраф загрожує банку за повторне протягом трьох місяців неперерахування коштів за придбані депозитні сертифікати за задоволеною заявкою?	А. 0,1% від суми задоволеної заявки, але не більше 1% від статутного капіталу банку. Б. Анулювання банківської ліцензії без фінансових штрафів. В. 5% від суми поданої заявки незалежно від розміру статутного капіталу. Г. Фіксований штраф у розмірі 1 мільйона гривень. Д. За подібне порушення санкції не передбачені.
33	За яким методом задовольняються заявки банків на процентному тендері з розміщення депозитних сертифікатів, якщо обрано спосіб застосування граничної процентної ставки?	А. Усі задоволені заявки виконуються за граничною процентною ставкою, починаючи із заявок з найменшою ставкою. Б. Усі заявки задовольняються пропорційно за середньозваженою ставкою міжбанківського ринку. В. Заявки задовольняються за ставками, які запропонував кожен окремий банк, починаючи з найвищої. Г. Задовольняються лише ті заявки, де пропонується ставка, вища за граничну. Д. Правильна відповідь відсутня.
34	Що відбувається із цінними паперами та депозитними сертифікатами, які перебувають у заставному пулі, безпосередньо у день їх погашення?	А. Вони повертаються на вільний поточний рахунок банку без будь-яких обмежень використання. Б. Регулятор виключає їх з пулу та зараховує кошти від погашення/доходу на окремі рахунки банку в регулятора. В. Вони автоматично продовжуються на новий строк без зміни умов. Г. Вони безповоротно списуються на користь державного бюджету України. Д. Правильна відповідь відсутня.
35	За якими з перелічених цінних паперів регулятор проводить операції	А. Державні облігації України (ОВДП). Б. Облігації місцевих позик.

	прямого репо за принципом «поставка цінних паперів без оплати»?	В. Облігації міжнародних фінансових організацій (МФО). Г. Корпоративні облігації, розміщені під гарантію Кабінету Міністрів України. Д. Правильна відповідь Б, В, Г.
36	Який максимально допустимий строк встановлено для проведення регулятором операцій прямого репо?	А. До 14 календарних днів включно. Б. Не більше ніж 90 календарних днів. В. Виключно на 1 робочий день (овернайт). Г. Строком від 1 до 5 років. Д. Понад 5 років.
37	З якого моменту розраховується строк користування кредитом рефінансування для нарахування процентів?	А. З дня надходження коштів на рахунок банку і по день, який передує даті повернення коштів. Б. З першого числа місяця, у якому надано кредит, до останнього числа місяця повернення. В. З дня підписання генерального кредитного договору і до дня повного погашення боргу включно. Г. З наступного робочого дня після прийняття заявки на тендер і по день повернення включно. Д. Правильна відповідь відсутня.
38	Які заходи має право вжити регулятор у разі невиконання банком зобов'язань за операціями рефінансування у встановлений строк?	А. Застосувати безспірне списання коштів з рахунків банку. Б. Перенести заборгованість на рахунки з обліку простроченої заборгованості. В. Нараховувати пеню в розмірі 0,1% від суми прострочки за кожен день. Г. Набути у власність заставлене майно за справедливою вартістю. Д. Всі відповіді правильні.
39	Як регулятор розподіляє обсяг заявок на купівлю або продаж державних облігацій України при виході на біржовий ринок?	А. Усі 100% обсягу спрямовуються на один фондовий майданчик із найнижчими комісіями. Б. Рівними частинами між двома організованими ринками капіталу з найбільшими обсягами торгів за останні 6 місяців. В. Виключно шляхом прямих позабіржових адресних угод з найбільшими державними банками. Г. Пропорційно кількості зареєстрованих банків-членів на кожному з організованих ринків. Д. Всі відповіді правильні.
40	Які типи депозитних сертифікатів виділяються залежно від порядку виплати доходу за ними?	А. Дисконтний депозитний сертифікат. Б. Процентний депозитний сертифікат. В. Кумулятивний депозитний сертифікат. Г. Індексований депозитний сертифікат. Д. Правильна відповідь А і Б.

4.4. Теми рефератів

1.Форми запозичення коштів банками.

2.Особливості міжбанківського кредитування.

3.Порядок емісії банківських облігацій.

4.5. Програмні питання для самостійного вивчення теми.

Особливості запозичання коштів за допомогою емісії облігацій . Організація запозичень на міжбанківському ринку. Особливості та порядок надання стабілізаційного та стимулюючого кредитів.

4.6. Рекомендована література:

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121.

2. Закон Украйни «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», від 23.02. 2006 р. № 3480-ІУ.

3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України: Затверджена постановою Правління НБУ від 28.08. 2001 р. № 368.

4. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Затверджене постановою Правління НБУ від 17.09.2015 № 615.

5. Положення про порядок обліку та проведення Національним банком України та банками України операцій з депозитними сертифікатами Національного банку України. Затверджена постановою Правління НБУ від 03.12.2015 № 859.

6. Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків. Затверджене постановою Правління НБУ від 14 грудня 2016 року №411.

7. Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України. Затверджене постановою Правління НБУ від 13.07.2010 № 327.

8. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

9. Банківські операції [текст]: навч.посіб. Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. Дніпро: Пороги, 2017. 461 с.

10. Петрук О.М. Банківські операції: навч. посібн. / О.М. Петрук, С.З. Мошенський, О.С. Новак. Житомир: ЖДТУ, 2011. 568 с.